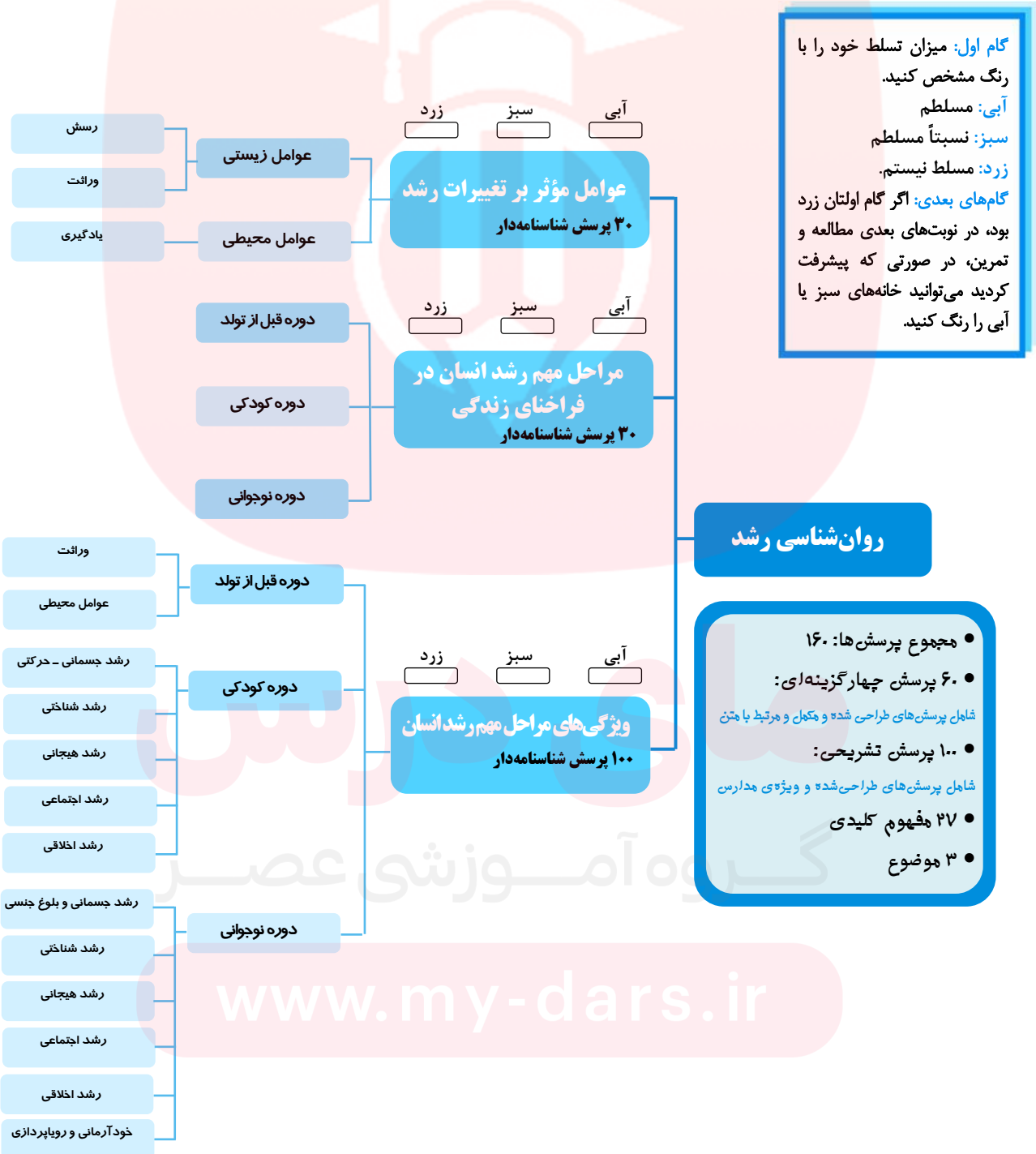

روانشناسی رشد

درخت دانش

۲۷ مفهوم‌کلیدی

روان‌شناسی رشد

روان‌شناسی رشد - وراثت - یادگیری - رشد - عوامل محیطی - عوامل زیستی - تعامل محیط - ژن - فراخنای زندگی - دوره کودکی - دوره نوجوانی - دوره جوانی - بزرگسالی - میان‌سالی - پیری - رشد جسمانی - رشد شناختی - رشد هیجانی - رشد اجتماعی - رشد اخلاقی - نقش همسالان - هویت، خود واقعی - خود آرمانی - رؤیاپردازی - خود محوری - تغییرات اولیه جنسی - تغییرات ثانویه جنسی

اهداف کلی فصل

انتظار می‌رود در پایان درس دانش‌آموزان بتوانند توانایی‌های زیر را به دست آورند:

- ❖ عوامل مؤثر بر تغییرات رشد را توضیح دهند.
- ❖ مراحل مهم رشد انسان در فراخنای زندگی را تشریح نمایند.
- ❖ ویژگی‌های مراحل مهم رشد انسان در سه مقطع، قبل از تولد، دوره کودکی و دوره نوجوانی را تبیین نمایند.

درس‌نامه

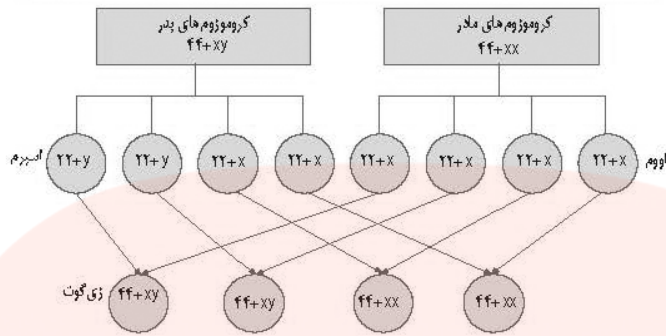
تعریف روان‌شناسی رشد

علم روان‌شناسی رشد شاخه‌ای از علم روان‌شناسی است که تلاش می‌کند تا تغییراتی را که در طول زندگی از زمان تشکیل نطفه تا زمان مرگ در آدمی رخ می‌دهد مطالعه کند. روان‌شناسی رشد دامنه گسترده‌ای از حیطه‌های رشد جسمانی، شناختی، هیجانی، اجتماعی و اخلاقی را شامل می‌شود. جنبه‌های مختلف رشد را می‌توان از یک‌دیگر تفکیک کرد؛ جنبه‌های جسمانی (بلند شدن قد)، شناختی (حل مسائل)، هیجانی (ابراز خشم)، اجتماعی (روابط با همسالان) و اخلاقی (رعایت حقوق دیگران) بر همین اساس، روان‌شناسی رشد دامنه گسترده‌ای از حیطه‌های رشد جسمانی، شناختی، هیجانی، اجتماعی و اخلاقی در فراخنای زندگی فرد را شامل می‌شود.

✓ عوامل مؤثر بر تغییرات رشد

۱- عوامل زیستی ← وراثت و رشد
۲- عوامل محیطی ← یادگیری

- ۱- دوقلوهای همسان: یعنی دوقلوهایی که نه تنها هم‌جنس هستند (هر دو دختر یا هر دو پسر) بلکه از لحاظ ظاهر و رفتار هم بیشتر اوقات قابل تشخیص نیستند دوقلوهای همسان وراثت یکسان دارند. زیرا هر دو از یک تخمک به وجود آمده‌اند. دوقلوها
- ۲- دوقلوهای ناهمسان: دوقلوهایی که شباهت‌های آنها مانند شباهت‌های دیگر خواهر و برادرها می‌باشد.

مراتب به عنوان یک عامل زیستی مؤثر بر رشد شناخته شده است. عوامل زیستی ایجاد کننده صفاتی هستند که از قبل در فرد نهفته است. برخی از این صفات از بدو تولد و برخی دیگر نیازمند گذر زمان است تا ظاهر شوند.

عوامل زیستی عبارتند از آن دسته از عواملی که ایجاد کننده خصیصه ها یا صفاتی می باشند که از قبل در فرد نهفته است. برخی از این صفات از همان روز تولد در ظاهر و رفتار نوزاد بروز می کند و برخی دیگر از صفات نهفته، در زمان و مرحله خاصی با ایجاد شرایط بروز می کند. در علم روان شناسی برای بیان این آمادگی درونی یا نهفته از اصطلاح «**ریش باپختگی**» استفاده می شود.

ریش یا پختگی به معنای آمادگی زیستی است که خود دارای برنامه رشد طبیعی و منظمی است. بر اساس فرایند ریش آدمی در طول زندگی خود از دوره جنینی تا مرگ یک سری خصوصیات را در جنبه های مختلف رشد نشان خواهد داد.

مثال از لحاظ رشد جسمانی به طور میانگین کودک در ۱۵ ماهگی بدون کمک می تواند راه برود یا به طور میانگین نوجوان در ۱۱ تا ۱۴ سالگی به بلوغ می رسد.

عوامل محیطی عبارتند از آن دسته از عواملی که در بیرون از فرد وجود دارد و بر بروز تغییرات رشدی فرد در جنبه های مختلف و در مراحل مختلف رشد مؤثر است. در این میان «**پادگیری**» یکی از مهم ترین این عوامل محیطی است که بر روی تغییرات رشدی تأثیر دارد.

- ✓ **مراحل مهم رشد انسان در فرآیند زندگی**
- ۱- دوره قبل از تولد
  - ۲- دوره کودکی
  - ۳- دوره نوجوانی

یکی از مباحث مهم روان شناسان رشد: مرحله ای بودن رشد انسان است. سؤال این است که آیا تغییرات رشدی در جنبه های مختلف پیوسته و تدریجی است یا اینکه تغییرات رشدی مرحله ای و کیفی می باشند. امروزه اکثر روان شناسان رشد، به **رشد مرحله ای** اعتقاد دارند.

- طول عمر انسان بعد از دوره تولد از دیدگاه**
- ۱- کودکی
    - ۱- طفولیت از تولد تا دو سالگی
    - ۲- کودکی اول از دو سالگی تا هفت سالگی
    - ۳- کودکی دوم از هفت تا دوازده سالگی
  - ۲- نوجوانی
  - ۳- بزرگسالی
    - ۱- جوانی
    - ۲- میان سالی
    - ۳- پیری
- مباحث نظر ان روان شناسی رشد**
- www.mymy.com

دوره‌ی زندگی	دامنه‌ی سنی
۱- طفولیت	دو سال اول زندگی
۲- قبل از دبستان (کودکی اول)	۲ تا ۷ سالگی (برخی کودکان ۱ تا ۳ ساله را که تازه راه می‌افتند، نوپا می‌نامند)
۳- کودکی دوم	۷ تا ۱۲ سالگی (تا شروع بلوغ جنسی)
۴- نوجوانی	۱۲ تا ۲۰ سالگی (برخی پایان نوجوانی را در زمانی می‌دانند که فرد شروع به کار کند و مستقل از والدین می‌شود.)
۵- جوانی (بزرگ‌سالی اول)	۲۰ تا ۴۰ سالگی
۶- میان‌سالی (بزرگ‌سالی دوم)	۴۰ تا ۶۵ سالگی
۷- پیری	۶۵ سال به بالا

پیامبر گرامی اسلامی می‌فرماید: کودک هفت سال آقا و سرور است و هفت سال فرمانبردار و هفت سال وزیر و مشاور است.

* در هفت سال اول انسان، باید آزاد باشد که بازی کند. باید عواطف و احساسات صحیح او را پرورش داد و با رفتار خوب و گفتار پسندیده او را پرورش داد و بدون توقع اطاعت از او سعی کرد که با عمل و گفتار صحیح از حس تقلیدش بهره‌گیرد.

* در هفت سال دوم کم‌کم باید زشتی‌های زیاده‌ای‌ها را با او هم‌اندک و در تأدیب او کوشش کرد و او را به ارزش‌ها و دوری از زشتی‌ها رهنمون ساخت.

* در هفت سال سوم باید با او به منزلت‌ها و رفتارها کرد. دیگر نباید به صورت آمرانه با او رفتار شود. باید وی را چون عضو بزرگ خانواده دانست و مانند دیگران او را در تصمیم‌گیری دخالت داد.

مراحل سه‌گانه رشد انسان تا ۲۱ سالگی از دیدگاه اسلام

ویژگی‌های مراحل مهم رشد انسان:

رشد انسان از زمان تشکیل نطفه شروع می‌شود.

وقتی یک اسپرم (هورمون مردانه) از پدر، یک تخمک آزاد شده از مادر را بارور می‌کند، نطفه تشکیل می‌شود.

عامل وراثت

۱- ۲۳ کروموزوم از مادر (XX)
 ۲- ۲۳ کروموزوم از پدر (XY)

یک تخمک بارور شده طبیعی دارای ۴۶ کروموزوم است

از طریق کروموزوم‌ها و ژن‌های روی آنها است که صفات به ارث می‌رسند.

www.mv-ir.com

عوامل مؤثر بر چگونگی رشد قبل از تولد

۱- سن مادر
 ۲- آرامش به‌ویژه ارتباط معنوی با خالق هستی
 ۳- کیفیت تغذیه مادر
 ۴- فشار روانی
 ۵- آلودگی محیط
 ۶- حالت‌های هیجانی
 ۷- استفاده از داروها

✓ ویژگی‌ها و خصوصیات رشدی دوره کودکی

منظور از رشد در دوره کودکی از زمان تولد تا ۱۲-۱۱ سالگی است.

* رشد دوره کودکی با سرعت و تغییرات بسیاری همراه است.

* بسیاری بر این باورند که روان‌شناسی رشد فقط خصوصیات دوره کودکی را بررسی می‌کند.

* در واقع روان‌شناسی رشد، مطالعه علمی انسان از زمان انعقاد نطفه تا پایان زندگی است.

* دوره سنی کودکی نسبت به سایر دوره‌های رشد اهمیت زیادی دارد.

* امام صادق (ع) در یک حدیث زیبا در ارتباط با کودک می‌فرماید: «آدمی اگر در سنین کودکی آموخت، صالح و رستگار می‌شود و گرنه دیگر در او خیری نیست.»

* و در جای دیگر حضرت علی (ع) می‌فرماید: «هر کسی در کودکی تعلیم نبیند، در بزرگی به مقام ارجمندی نمی‌رسد.»

ابتدایی‌ترین و شاخص‌ترین جنبه از رشد، رشد جسمانی حرکتی است.

وزن هنگام تولد پس از ۶ ماه دو برابر و پس از پایان سال اول سه برابر

افزایش وزن مغز و سفت شدن استخوان‌ها مصداق رشد جسمانی

از زمان تولد تا نوجوانی، رشد با سرعت و تغییرات بسیاری همراه است.

کودک ابتدا می‌تواند حرکات درشت را انجام دهد و بعد موفق به کسب رشد حرکات ظریف مثل بستن بند کفش می‌شود.

رشد جسمانی - حرکتی در کودکی

* به رشد توانایی‌هایی مرتبط با فرایندهایی همچون توجه، ادراک، حافظه، استدلال، قضاوت حل مسئله، تصمیم‌گیری و توانایی‌های زبانی کودک اطلاق می‌شود.

* کودکان به دلیل رشد شناختی پایین‌تر، از پردازش ادراکی استفاده می‌کنند.

* کودکان به دلیل استفاده از پردازش ادراکی، تحت تأثیر ویژگی‌های ظاهری اشیاء قرار می‌گیرند.

* تسلط کودکان بر زبان‌ها اشاره به رشد شناختی دارد و عوامل محیطی در تسلط کودک به لغات تأثیر بسزایی دارد به‌طور مثال اسباب‌بازی به عنوان یک عامل محیط بر تسلط کودکان بر لغات تأثیر بسزایی می‌گذارد.

رشد شناختی در دوره کودکی

* رشد هیجانی در کودکی فرایندی پیچیده است که نه تنها مستلزم آگاهی از هیجانات

خود کودک، بلکه مستلزم آگاهی از هیجانات افراد دیگر هم می‌باشد.

* بروز هیجان مشروط به آگاهی فرد و رابطی دو طرفه است. کودکان با دریافت واکنش

دیگران به هیجانات خود جهت می‌دهند.

* اصل این خواسته داشتن، خشمگین شدن، ابراز و محبت کردن و حس آرامش شکل‌های

مختلف هیجان هستند.

* رشد هیجانی در دوره کودکی معطوف به سه هیجان سه‌گانه است: خشم و محبت است.

* با توجه به رشد آگاهی کودکان از هیجان‌های مختلف و واکنش اطرافیان (به خصوص

واکنش مادر) سه هیجان فوق به هیجان‌های مرکب دیگر، همچون احساس زشمیانی،

سپاسگزاری و ترحم تعمیم می‌یابد.

* رشد هیجانی در کودکان نسبت به حیوانات به دلیل بیشتر و در قریب تعامل با محیط

بازتر و متنوع‌تر و رشد یافته‌تر است.

رشد هیجانی در دوره کودکی